

Sergi - *Saint-Joseph: Fevkalade Bir Makinenin Kalbi - Türkiye’de Eđitimin Tarihine Sanat Yönünden Bir Bakış*

An Exhibition – *Saint-Joseph: Battements d’une Machine Fabuleuse - An Artistic Approach to the History of Education in Turkey*

Barışcan Ersöz¹

¹Arř. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakóltesi, Bilim Tarihi Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.E. 0000-0002-6357-164X

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Barışcan Ersöz, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakóltesi, Bilim Tarihi Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: barışcan.ersoiz@istanbul.edu.tr

Bařvuru/Submitted: 23.01.2022 • **Kabul/Accepted:** 14.04.2022 • **Online yayın/Published online:** 05.07.2022

Atıf/Citation: Ersöz, Barışcan. “Sergi - Saint-Joseph: Fevkalade Bir Makinenin Kalbi - Türkiye’de Eđitimin Tarihine Sanat Yönünden Bir Bakış.” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 23, 2 (2022): 461-464. <https://doi.org/10.26650/oba.1062080>

Anahtar Sözcükler: Eğitim tarihi, Fen bilimleri eğitimi, Doğa tarihi, Saint-Joseph Lisesi, Alfred Heilbronn, Mehpare Başarman Heilbronn, Bilimsel sergi

Keywords: History of education, Science education, Natural history, Lycée Saint-Joseph, Alfred Heilbronn, Mehpare Başarman Heilbronn, Scientific exhibition

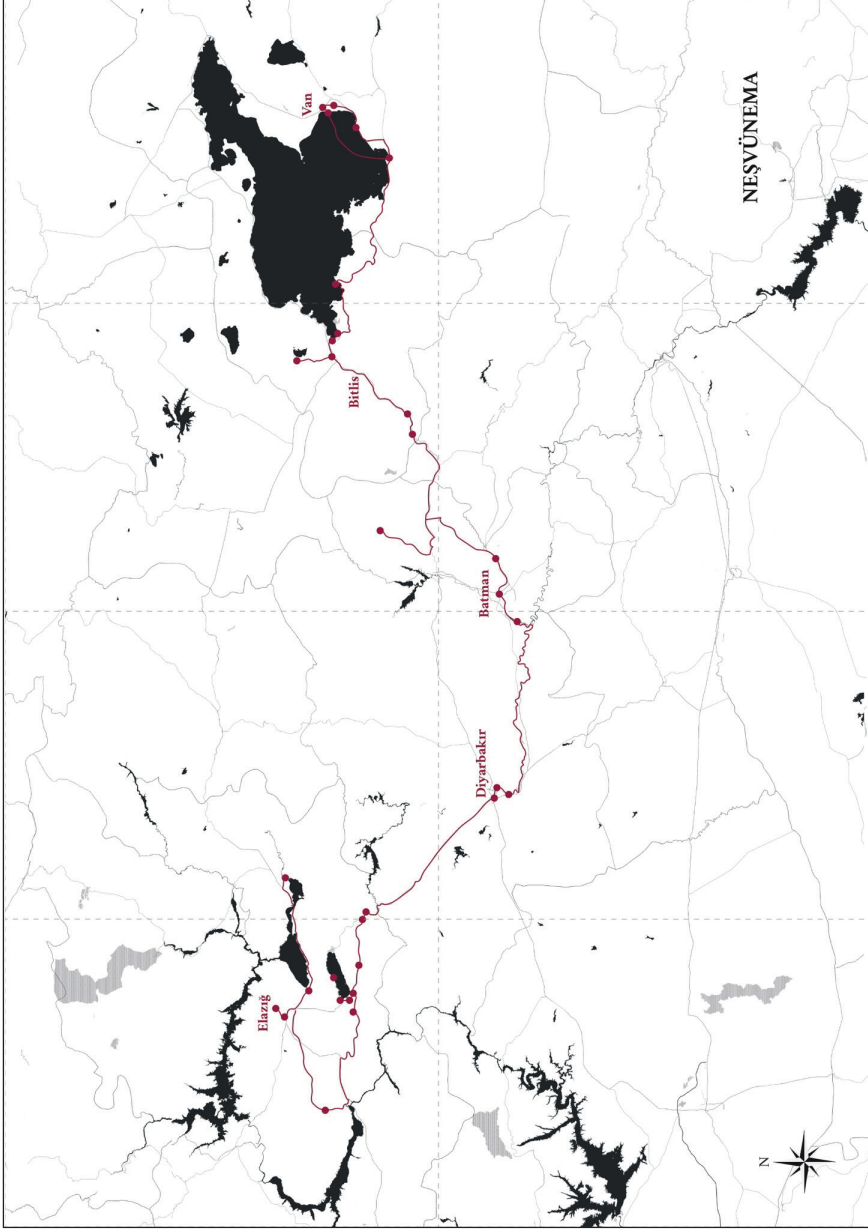
Saint-Joseph: Fevkalade Bir Makinenin Kalbi. Biçimler, Sahneler ve Öykülerle 150 Yıllık Bir Pedagoji Hikayesi başlıklı sergi 1 Ekim 2021 – 21 Ocak 2022 tarihleri arasında, Kadıköy’deki Saint-Joseph Lisesi’nde ziyaretçilere açıldı. Aslı Seven’in küratörlüğünde gerçekleştirilen sergi, Fransız La Salle Frerler cemiyeti tarafından 1870 yılında İstanbul’da kurulan Saint-Joseph Lisesi’nin 150 yıllık geçmişini merkezine alarak bilimsel araştırma, bilim

eğitimi ve doğa tarihi koleksiyonculuğu arasındaki bağlara dair farklı bakış açıları sunuyor. Bunu yaparken okulu, laboratuvar ve müze gibi parçalarıyla birlikte, farklı fonksiyonların eğitsel bir çerçevede bir araya gelerek birbirini tamamladığı “fevkalade bir makine” olarak görmeyi öneriyor. Okul binasının içinde sınıflar, toplantı odaları ve koridorlar birer sergi alanına dönüşürken, tarihsel değere sahip birçok eğitim materyali, laboratuvar aleti ve arşiv belgesi de serginin birer parçası haline geliyor.

Sergideki gösterimler arasında Türkiye’de bilim tarihi çalışmaları açısından yeni bilgileri gün ışığına çıkaran ve geçmişte okuldaki bilim eğitiminde kullanılan çeşitli araçlara farklı perspektiflerden bakma imkânı sağlayan örnekler de bulunuyor. Bunlardan biri Eda Aslan ve Dilşad Aladağ tarafından hazırlanmış olan *Neşvünema* isimli çalışma. Aslan ve Aladağ’ın İstanbul Üniversitesi Botanik Enstitüsü ve Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi üzerine 2017 yılında başladıkları ve “Unutma Bahçesi” ismini verdikleri projenin bir uzantısı olan bu gösterim, 1933 yılındaki Atatürk Üniversite Reformu’nun ardından İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Enstitüsü’ne davet edilen Alfred Heilbronn ve yine aynı enstitüde araştırma faaliyetlerinde bulunan Mehpare Başarman Heilbronn’un 1939 yazında Elazığ’dan başlayarak Van’a kadar devam eden bir rotada gerçekleştirdikleri Doğu Anadolu gezisini konu alıyor. Çalışmanın merkezinde A. Heilbronn tarafından gezi boyunca çekilen fotoğrafların M. Başarman Heilbronn’un bölgedeki biyolojik çeşitlilik, coğrafi yapı ve kültüre dair güncesine yazmış olduğu kimi kesitlerle seslendirilmesiyle oluşturulmuş bir video yer alıyor. Bu gösterim, bir bilim insanının araştırmaya dair nesnel gözlemleriyle öznel deneyimlerini bir araya getirirken, onun bilimsel etkinliklerinin niteliğini daha ayrıntılı bir şekilde görmemize olanak tanıyor. Aslan ve Aladağ’ın tanıtım yazısında belirttiklerine göre gezi sırasında kayıt altına alınan bu deneyimler ayrıca, bölgenin Türkiye’nin geri kalanından nasıl farklılaştığına ve iklimin, coğrafyanın, şehirlerin ve genel olarak peyzajın insan müdahaleleri nedeniyle günümüze kadar nasıl değişikliğe uğradığına dair tarihsel bir tanıklık getiriyor.

Aslan ve Aladağ’ın çalışması buna ek olarak, Alfred ve Mehpare Heilbronn’un yaşamları üzerinden Saint-Joseph’te doğa bilimleri eğitiminin geçmişine dair bilgiler de sunuyor. Saint-Joseph Lisesi frerlerinden frer Jean ile Heilbronn’ların 1940’lı yıllarda gelişen ilişkilerinden yansımalar içeren çeşitli fotoğraflar, bu geçmişin bir parçası. Kurt ve Alev Heilbronn’un arşivinden alınmış olan bu fotoğraflar, A. ve M. Heilbronn’un Saint-Joseph Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Botanik Enstitüsü’ne yaptıkları karşılıklı ziyaretler yanında, Enstitü’nün doğa bilimleri eğitiminde kullanılmak üzere okula bağışladığı eğitim materyalleri ve frerlerin İstanbul çevresinde öğrencilerle birlikte yaptıkları doğa gezileri konusunda görsel veriler barındırıyor.

Resim 1. Alfred Heilbronn ve Mehpare Başarman Heilbronn'un 1939 yılında çıktıkları gezinin rotasını gösteren harita. "Neşvünema" sergi tanıtım broşüründen alınmıştır.

Resim 2. Pedagojik duvar panolarından örnekler. Fotoğraflayan: Barışcan Ersöz

Resim 3. ‘Görüşme Odası’ bölümünde sergilenen, okuldaki doğa bilimleri eğitiminde kullanılan çeşitli araçlar. Fotoğraflayan: Barışcan Ersöz

Sergideki gösterimlerden bir diğeri ise 19. yüzyıl sonlarından 20. yüzyıl ortalarına kadar okuldaki bilim eğitiminde kullanılmış çeşitli duvar panolarını ve laboratuvar derslerinde kullanılan bilimsel aletleri içeren ‘Görüşme Odası’ bölümü. Odayı koridordan ayıran cam vitrinler elektrik ve optik gibi fizik konuları anlatılırken kullanılan ve çoğu 19. yüzyılın ikinci yarısına ait bilimsel araçların sergilenmesi için ayrılmış. Küratör Aslı Seven’in aktardığına göre tarihte elektrik ve optikle ilgili olgulara duyulan bilimsel ve popüler ilginin aynı zamanda hayal gücü ve duylara hitap eden bir yanı olduğuna vurgu yapan bu gösterim, laboratuvar aletleri gibi deney ve ölçüme yönelik materyallerin nasıl aynı zamanda birer sanatsal obje olarak algılanabileceğini de gözler önüne seriyor. Odanın içine yerleştirilmiş cam bir kabinde ise lise arşivinde bulunan, Avrupa’nın çeşitli ülkelerinden getirilmiş ve çoğunlukla zooloji, entomoloji, botanik ve mineraloji alanlarıyla ilgili konular hakkında bilgi veren *Pedagojik Duvar Panoları* bulunuyor. Doğa eğitiminin görselleştirilmesini ve böylece öğrencilerin canlı dünyayla yakınlık kurmalarını kolaylaştırmayı amaçlayan bu panolar ve deneysel yöntemi eğitsel bir amaca yönelik olarak pratiğe dökmeyi amaçlayan bilimsel aletler, üretildikleri ve kullanıldıkları yerlerle bir arada düşünöldüklerinde, aynı zamanda bilimsel bilginin üretimi ve ülkeler arasında yayılımı konusunda da ipuçları sunuyor. Serginin devamında, okulun eğitim felsefesinden, geçmişten günümüze öğrencilerin okul ile olan pedagojik ilişkisinden veya Köy Enstitüleri gibi Türkiye’de modernleşme ve eğitim arasında bağ kuran diğerkurumlardan ilham alan uluslararası sanatçılara ait başka eserleri görmek de mümkün.